

ԱՆԱԾԻՏ

Հ Ա Ն Դ Է Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ

Զ. ՏԱՐԻ

1904 ՅՈՒՆԻՍ-ՅՈՒՆԻՍ

Գրի 6-7

ՀԱՅ ԱԶԳԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

(Շար. 1)

Որտա (Հատա) = Հայ, Ասորպատական = Ասորպատական հաւասարութեանց նմանօրինակ ատափականի մեղմացում երկու ձայնաւորներու մէջ կը ներկայացնէ նաեւ spada որուն դ (d) գիրը մեղմացած է բի, եւ յի, ինչպէս սպարապետ = սպարապետ (2), նոյնպէս մադա, mada, որ մեղմացած է ճիշդ նոյն կերպով մար եւ մահ (հ = յ), վերջինը հետեւեալ բարդութեանց մէջ, Մահկերտան՝ գաւառ եւ նախարարութիւն՝ Բիւզանդի եւ Ազանթապետի մէջ յիշուած), Մահ-նահաւանց, Մահ-կոֆա (քաղաքներ) եւ այլն, «Ամայի» բառն ալ դարձեալ օրինակ մըն է նոյն մեղմացման, իր անմարդի (մարդ-չունեցող) նշանակութեամբ, որ յայտնի է Բիւզանդի հետեւեալ պարբերութեան, «Զի ողորմէր աղքատաց, տառնկաց, գերեաց, անայեաց, օտարաց, պանդխտաց», եւ Հայաստանի մէջ այլի կանանց ւամայի միացիւր եմ խօսքով իրենց անամուսին առանձին մնալը ակնարկելէն, Այս նկատուածով ամայի պէտք է ծագած ըլլայ ամարդի, ամարդի ձեւերէն, դ ատափականը յի մեղմանալով:

Իրեւ արուեստ, դեռ խիստ քիչ բան երեւան եկած է պեղումներէ ինչպէս արուեստին վրայ գաղափար կազմելու համար, բայց Վանի մօտ Թօփրաքալէի պրոնզէ վահանները որոնք այժմ Լօնտոնի եւ Պերլինի թանգարանները կը գտնուին, իրենց քանդակներով կը յիշեցընեն Փոփրաքալէի արուեստը, որոնք Հօդեան արուեստի օրինակներէ առաջնորդուեցան շատ անգամ: Յատկապէս, ակնյայտնի նմանութիւն կը տեսնուի Թօփրաքալէի պեղումներէն հանուած ինչպէս պրոնզէ վահանի կտորի մը վրայ քանդակուած առիւններուն եւ Տէ-միլլիի մօտ (Փոփրաքալէի մէջ) գտնուած առիւնի քանդակներուն մէջ, եւ ծանօթ է թէ Փոփրաքալէի միջնապէսները՝ չորս եզան՝ իրենց զրուած երկրին նախարաններուն՝ Հատաններուն աւրուեստէն եւ ուրիշ շատ բաներ ալ փոխ առին անոնցմէ, ի միջի այլոց իրենց դամբաններուն վրայ տեսնուած երկրաշախարհական գծերով եւ քառակուսիներով կազմուած օրինակները, իրենց արձանագիրներուն hoistrophédon (աւրուածեւ, ալէն ձախ, յետոյ ձախէն ալ, եւ այսպէս կարգա) տողելու կերպը, Դիցամօր ու իր որդւոյն պաշտամունքը եւ ասոնքը որոնց յետոյ ընտանեացը ինչ, Յոյները, եւ այլն: Բրոֆ. Ռամզէյ (1) Փոքր Ասիոյ եւ Փոփրաքալէի հետեւեալ վրայ իր մեծ հեղինակութեան կշիռը

1) Տես Անահիտ, Թիւ 2-3, 1904:
2) Կորին, էջ 27, «Մանաւանդ ի սպարապետան աշխարհին, որ անուանեալ կոչէր Անտիոն»:

1) Տես իր յոդուածը, «Փոփրաքալէ» Encyclopedia Britannica մէջ:

կը բերէ հետադարձութիւնը Գործարարին եւ Հատեան արուեստներուն մէջ և Վաղեմի փոխակաւն արուեստը, կ'ըսէ, սերտ կապակցութիւն ունի կապադովկոյն (Հատեանց) արուեստին հետ. թէպէտ պահելով այնպիսի ինքնատուրութիւն մը, այնպիսի ազատութիւն մը պայմանադրականութենէ, այնպիսի կարողութիւն մը պէտքիսկը եւ զուգորդելու ուրիշ ժողովուրդէ ուսած նախափայերը որ կը ցուցնեն թէ Փոխգաղթը Յունաց հանգուտախիւ բարձր աստիճանի արուեստադիտական կարողութիւն ունէին: Միզատ թագաւորին դամբանին տիպարով մահաբժաններ ակներեւ նմանողութիւններ են կտաններու եւ կապադաններու վրայ գործածուած օրինակներէ և Այսպիսի օրինակներ կը գործածուէին կապադովկոյն մէջ (Հատեանց երկիր), եւ Իպրիզի մէջ գտնուած ժայռափոր քանդակին ճուրմը կը կրէ ասեղնագործուած (broché) պատմական մը որուն օրինակը ակնյայտին նմանութիւն ունի Միզատ թագաւորի գերեզմանին վրայի օրինակին և:

Ուղղեանց արուեստը ուրեմն Փոխգաղթը արուեստին նման նոյն Հատեան արուեստը ունի իրեն նախափայ, եթէ արդէն իսկ բնիկ Հատեան չէր արուեստը եւ նոյն ինքն ժողովուրդը այն երկրին որուն վրայ հաստատեցին Ուղղեանց իրենց տիրապետութիւնը, ինչպէս կը հաւատայ բոլոր Մեծերը միջ:

Այս վերջին ենթադրութեան կրնայ փոքր ինչ հաստատութիւն տալ Ուղղեան աստուածութեանց դասին մէջ գտնուելը Տե(ի)սթայի որ Հատեանց մէկ ճիւղին (Կումմուխ, Մալաթիա, Միտանին) ծանօթ Տեսուաւ աստուածութիւնն է — համապատասխան արեւմտեան Հատեանց Սանդա—Շանդ աստուածութեան, ամպրոպի դիք, որուն արձանը գտնուեցաւ 1899ին Բաբելոնի մէջ, մէկ ձեռքին մէջ հրեք զիկզակներ շանդի, եւ միւսին մէջ տապար մը՝ նշանակ բեղնաւորութեան:

Այս Տեսուալին ստիպուեցան, կը կարծուի, Ուղղեանք մուտք տալ իրենց աստուած-

ներուն դասին մէջ՝ նայելով երկրին բնականերուն համար անոր մեծ նշանակութեան և Տեսուա Մալաթիոյ երկրին գլխաւոր աստուածութիւնն էր, եւ Մալաթիոյ թագաւորներէն երկուքին անունները ունինք, իբրիշ Տեսուա, որ լիբելու նշանակէ ծառայ Տեսուալի (համեմատէ Արիլիսիա «ծառայ ինքա աստուածութեան») Սարգոն՝ Ասորեստանի թագաւորը զՏեսուա դերի տարաւ Մալաթիոյ թագաւորին երկրին և Մալաթիա՝ զիսինք՝ Հատեանց երկրի էր:

Մեծերը միջ աւելի յատալ կ'երթայ եւ իստահաւանական կը նկատէ Հատեանց, Հայոց-Եւ Հրէից ցեղերուն սկզբնական նոյնութիւնը, եւ կապակցութիւն կը դնէ ամբողջ Ասորյ յատալ զակողմի ցեղերուն մէջ՝ ինչպէս Լիկիացիք, Լիդիացիք, Մուսուսիք, Տարալ, Կումմուխ (Կումմախ) Գուրգու, Միլիտիք (Մալաթիա), Կալկեանք, Կամառեանք, իլիկիանք (Կիլիկիացիք), եւ Հայք, Հայերը Հատեանց արեւելեան ճիւղը կը նկատէ, բայց իրենց աշխարհագրական դիրքէն, իրենց զբաղի Հատեան ժողովուրդներուն հետ զանազակական կապերէն, եւ իրենց յատուկ անուններուն կապակցութեան զատ զօրեղ փաստեր չընդր յառաջ՝ հաստատուելու իր այս թուիքը, Սակայն ուրիշ պատճառներ կան ցուցնող թէ ճշմարտութեան սուր զուշակում մըն էր այն և Հատեանց Սուտիս գլխաւոր դիքը որով կը պարծէին այնքան Հադեան քաղաքին, Շատալ անուկ Հայոցաստանի մէկ մէկէ աւելի տեղերու կոչում տուած է, ինչպէս Սասունի մէջ զիւղախմբի մը, Տարսնի մէջ գաւառի մը, Վանայ լճին հարաւակողմը գաւառակի մը, Դարձեալ, Հատեանց մէջ ուրիշ զըլխաւոր աստուածութիւնը՝ ամպրոպի դիքը՝ Սանդ, որուն կը հանդիպէք Հատեան իշխաններու անուններուն բարդութեանց մէջ ինչպէս Սանդասարմէ (Կիլիկիոյ թագաւոր, տես Ասորբանիպալի արձանադիքը) աներկբայ նոյնն է հայերէն «չանդ»-ի հետ, ու մերկացած աստուածութեան ստորգիւղիքէն, պահած է լոկ իր գլխաւոր նշանակութիւնը, կայծա-

Թոփուսֆալեհե հաճուած վահանի կտորը (Տես էջ 97)

կելու, փայլատակելու զօրութիւնը որ յատկանշականն էր: Վաղմի Լիկաոնիոյ հողին վրայ Խարիզի մօտ ապառաժու ապառի մը վրայ կը տեսնուի քանդակը աստուածութեան մը որ հաւանորէն Սանդն է, ձախ ձեռքին մէջ բռնած ցորենի երկայն հասկ մը, որ մինչև գետինը կը հասնի եւ աջին մէջ խաղողի ողկոյղ մը, իր երկու սրունքներուն մէջ տարօրինակ առարկայ մը որ կը նմանի արօրի մը մէկ մասին: այս նկարադիրը կը համապատասխանէ նկարադրին Սանդանի կամ Սանդէսի՝ Կիլիկիոյ դիւցային երկրաշրջին զօր Յոյնք յետոյ փոխակերպուցին իրենց Հերակլէսին, բայց Սանդի բուն հանգամանքը կը փայլանդակի աստուածութիւն, հասունցնող

ցորենի եւ խաղողի, ուստի եւ համաձայն է աշանդս հայ բառին իմաստին:

Բրոֆ. Մէսսէրլմիդի համեմատ, մարդաբանական հետազոտութիւններ, մանաւանդ Փոքր Ասիոյ արդի բնակիչներուն մէջ ուր աւելի վաղնջական ժողով: ւրդներու հետքեր դեռակներու են, հաւանական կը ցուցնեն թէ Հատեանք, արդի Հայք եւ Հրէից մէկ հաստուածը միեւնոյն ցեղին կը պատկանին: Իրենց որոշիչ հանգամանքներն են խիստ կարճ գլուխ (brachicéphale), թուխ աչք, թուխ մազեր եւ երկայն, արծուային քիթ, Այս վերջինը ամենէն յատկանշականն է Հատեանց թողած քանդակներուն մէջ: Արդէն ցոյց տրուած է թէ

զուտ Սեմական ցեղի մը չկրնար պատկանիլ իրաւամբ հայկական կոչուած եւ այժմ ոկրգր-նարար իրենց հինաւուրց յատկանիւն համա-րուած երկայն արժոննքն իրիւր , եւ Հրէից մէկ կարեւոր մասին մէջ անոր երեւումը կը մատնանչ խառնուրդ մը Հատեանց հետ . կամ աւելի ձիւղ խօսելով , Հատեանց մէկ մասին ձուլումը Հրէից մէջ , ինչ որ պատմականօրէն ալ կրնայ հաստատուիլ , նկատելով թէ Հրէից Սուրիա գաղութին առաջին օրէն իսկ՝ հոն (եւ մանաւանդ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ) հաս-տատուած գտան Հատեաններու կարեւոր մաս մը , եւ յետոյ յաճախ անոնց հետ դանակեցեցան հասարակաց թշնամիներու գէմ , մերթ եզրիպ-տառի , մերթ Սուրիոյ թաղաւորներուն ղէմ , Սամարիոյ պաշարման միջոցն՝ Սուրիայոց քանակին մէջ մեծ սարսափ եւ խուճապ ին-կաւ . եւ փախուստ դարձան ըսելով՝ «Ահա իս-րայէլի թագաւորը մեզի պէմ վարձական կը բե-րէ Հատեանց ըողոր իշխանները եւ եզրիպտոսի թագաւորները (Բ. Թագ Է. 6) , եղէկիկ (Ժ. 3, 45) Երուսաղէմի հայր կուտայ Ամովրացի մը եւ մայր՝ Հատեան մը , ցուցնելով այսպէս թէ հոն հնուց բնակուցած էր Հատեան հատուած մը : Հրէից ու Հատեանց այս կապակցութիւնը առաջնորդեց նաեւ ինստիտութեան կապերու : Ծանօթ է Ուրիա Քեփացի (Հատեան) Դաւիթի պատմեան , որ պէտք է եկած ըլլայ ոչ թէ հիւսիսի հետարեանկ Հատեաններու մէջէն , այլ անոնցմէ որ կը բնակէին Հեփթոնի մօտերը , ուր Դաւիթ իւր Թագութեան թաղաւորած էր :

Փոքր Ասորի հնադրին ժողովուրդներու մէջ այս կապը արդէն ճանչցուած է ցեղաբաններէ որոնք դիտած են թէ ժողովուրդը հոն , իսլամ կամ՝ քրիստոնէայ (Յոն թէ Հայ) , ֆիլիքայէս մէկ են . եւ սերտ յարաբերութիւն կը ցուցնեն արդի Հայոց հետ , եւ այս պատճառով յատկա-նշած են Փոքր Ասորի մարդը սկզբնական ժո-ղովուրդը իբր նախահայկական կամ հայակերպ proto-Arménien կամ Arménioide : Հետաքրք-րաւոր է այս առթիւ յիշել սխալ մը զոր կ'ընէ Բրոք . Մէսսէրլմիս՝ Հատեանց քանդակներուն

մէջ մարդկային մարմնին ստորին կէտը խիստ կարճ ցուցուիլը թեւեթիւն մը համարելով Հատեանց նախատիպ քանդակագործութեան արուեստին մէջ , միեւնոյն Բրոք , Վայսմանի կիլի-կիոյ մէջ բաւական մեծ թուով ըրած մարդա-չափական հետազոտութիւններն , զոր ինծի հաղորդեց Տոքթոր Մորթման , կը հետեւի թէ— համապատասխան այդ պակասութիւնը մարմնի վերին եւ ստորին մասերուն մէջ՝ տարօրինակ մէկ հանդամանքն է կապալովկիոյ եւ կիլիկիոյ նոյն իսկ արդի ժողովուրդեան , մեծ քաղաքներէ հեռի ներքին կողմերն ուր խառնուրդներէ հա-մեմատաբար զերծ՝ ցեղով զուտ մնացած է բնակչութիւնը :

Թէ Հատեանց ազգակից ժողովուրդներէ էին անոնք որ այլեւայլ առանձնայատուկ անուն-ներով խոր հնու թեւեթիւն մէջ իրենց կայանն ու-նէին ամբողջ Փոքր Ասորի մէջ , Եղեւան ծովին ափերէն մինչեւ արեւելեան կողմէն Հայաստանի (Հայաստանի արեւմտեան զաւառին՝ Մոփաց , Անձիտի մէջ , արդէն ապացուցուած է) կ'օգնէ լայն արձակելու ինչպէս տիրող հարստութեան սկզբին մթութեան վրայ : Ծանօթ է արդէն թէ առաջին առթիւ որ Ուրարտու հպման կու-ղայ Ասորեստանցուց պետութեան հետ եւ Ուրարտուի թագաւորներն անունովներն կը յիշուին , առաջինս կ'իլլին Արամու կամ Ար-րամէ (Արամ) եւ Սարգուր : Արամ կը յիշուի իր թագաւորական քաղաքով—մայրաքաղաքով Արգաակուով (զոր Արձիէի հետ նոյնացնելու Բրոք , Մէյսի հաւանութիւնը եւ հնորաւորու-թիւնը) եւ Արամայի քաղաքով , եւ ուրիշ բեր-դերով : Սարգուրի եւս կը հանդիպին Ասորես-տանցուց բանակները նոյն այն տեղուանքը ուր ընդհարեցան Արամի հետ , եւ սակայն այլեւս Արամի խօսքը չըլլար : Արամ յանկարծ անհետ կ'ըլլայ ինչպէս ապագայի թագաւորներն , Յետապայ ինչպէս կ'ըլլայ ինչպէս : Թաղարդներուն մէջ կը հանդիպին Ռուսաս Արգիստիսին

ներու (Ռուսաստանի Արդիւնաբան) Ռուսաստանի Երկրամասերին ներքին, Սարգուստիներու, Արդիւնաբաններու, բայց Արամ անունը այլ եւս գործածելու չնորձ չեն ընել խաղաղեան ինքնակալները՝ հակառակ այն Արեւելքի հիշուաւոց սովորութեան որուն համեմատ մեծ հօրը անունը կը կրէ թողը, կամ հօրեղբոր անունը իր եղբորորդին՝ այս կերպով էր որ Հրահատներ, Վաղարշակներ, Ծաղուհներ, Արտաշէսներ, Տիգրաններ, Սարգսներ, Աշոտներ միշտ շարունակուած են նոյն տիրող հարստութեան մէջ, անուններու նոր շար մը՝ գրեթէ առանց բաղադրութեան՝ տարբեր աղլատումի մը դասուած նշանակելով՝ Լոկ այս հիման վրայ պէտք էր անջատելնք Արամը Սարգուստի սկսող իշխաններէն, ինչպէս բոլոր էր Բրոք. Սէյա ուրիշ կարեւոր նշանէ մը առաջնորդութեւնով, այսինքն Սարգուստի Ա. ի ինչպէս ինչ տուած կոչումէն որ է Լոկ եւ պարզ Վաղարշաբերի որդի», առանց թաղաւորի տաղաւոր տաղու իր հօր՝ Մայրաքաղաքին ահիլ արեւելք Վան փոխադրուին ալ թէպէտ կրնայ վերագրուիլ նաեւ ռազմափոխական նկատումներու, կրնայ դարձեալ հատարուիլ քաղաքագիտական քաջ մը, նորահաստաս կաւորութեան մը ծանրութեան կեղծութիւն հետեւ տալուելով զուտ Հատեան միջավայրէ մը՝ խաչիւրան սովորութիւն գերակշռութեան կեղծութիւն մօտ՝ Ինչ որ ալ ըլլայ այս կը մնայ միշտ հարկը բացաւորելու զարմանալի նմանութիւնը որ կայ Ուրարտուի Արարմու թագաւորին անունին եւ ուրիշ կարգ մը Հատեան իշխաններու անունին մէջ, ինչպէս Արամէ որդի Աղուսի, իր Արեւ մայրաքաղաքով (համեմատ)՝ Արին կամ Արեւնա՝ քաղաք իշխանի Վանի ծովին հիւսիսային ափը). Ա(ր)արամու, յիշուած թիւ Հատեան իշխան մը Սեւեքերիմ տաճարագրին մէջ, եւ այլն ։

Եթէ Ուրարտու (հնադրոյն՝ Ուրուրու) անունին եւ մեր հին նախարարութիւններէն Ուրուրուից անունին մէջ կայան ընդունինք, այն ատեն նոր լոյս մը ալ կը սփռուի Ուրուրու եւ Մանաւազեան նախարարութեանց միջեւ տեղի

ունեցած ռեբելմ, անդադրմ կռիւն վրայ որ տեղի ունեցաւ ինքնուրուրով եւ որ չհանդիմանաւ. նոյն իսկ թաղաւորին եւ հայրապետին միջմատութեամբ ու սատարին, Այսպիսի ծայրապիկ եւ անշէջ ռեբելմութիւն զարատ որ ոտխտութեան եւ արեւան հաշիւներու միայն կրնայ վերագրուիլ, եւ զիբաւ կը հասկցուի այն առին երբ յիշենք թէ Արամի (Ուրարտուի կամ Ուրուրուի) ցեղէն յախշտակցին թագաւորութիւնը ինչպէս, որոնց պետութեան հիմնադրին թոռն էր Մանուս եւ որմէ տեղեւոր Մանաւազեանք (Մեհուսը Նրանեան եկեղեցիներ երկարեցին Մանաւաղի, ինչպէս Արամիւր գետի անունը Արամանի) ։

Ուրիշ հետաքրքրական հարց մը մէջ կը բերէ Հատեանից համաւաւոր խորհրդանշանը՝ երկզիւնանի արծիւ որուն անշտան յաճախ կը պատահինք Հատեանից քանդակներուն մէջ եւ որ կապ մը ու հարաւորած է Հատեանից վաղնջական ատենին եւ նոր ժամանակի մէջ, Սեւեք մը Սեւեքներէն զայն նախ փոխ առած ըլլալով, եւ յետոյ փոխանցած Երեւոյցեաց՝ խաչարաց արշաւանքին առին ։ Բոլոր հնագիտները առանց բացառութեան Սեւեքեան, ներքին առաջ միայն Հատեանները դիտեն տէր եւ դործածող այդ նշանին, սակայն մեր Մամիկոնեանց նշանն եղած է այդ՝ Սեւեքեաններին շատ առաջ, Ռուսաստան Լուսնաւորին մէջ Դսեղի եկեղեցին դր շինել է առած Մամիկոնեան շարքայանը, պատին վրայ կը կրէ երկգլխանի արծիւ, ճանկին մէջ(1) գտաւ մը բունած, ճիւղ Հատեան նշանին նման եկեղեցիին շինութեան թուականը ապահովապէս առաջ է Սեւեքեանց ժամանակէն ։ Անտաւաղուսելի է թէ Մամիկոնեանք շատ հնուց ունէին զայն իրենց նշան, որուն կակնարկէ անշտաւ Բիւղան (Գալ, Դ, Գ, Բ) երբ արքունի նշանք» կը կոչէ Մամիկոնեանք ապագը ։ Քանի որ ծանօթ է թէ Մամիկոնեանք չէին բնիկ Հայ, եւ իրենց անունն ալ կը վկայէ արդէն

(1) Փափաքելի է որ Վհ. Հայրապետը ճիշտ լուսանկարը հանել տար այս զարմանալի հնութեան ։

(մամ, կոն երկու անուններէ կազմուած ըլլալով որուն երկրորդը «կոն» չէ այլ ինչ բայց khun որ կը նշանակէ խան, իշխան՝ մոնկոլեանց յատուկ տիտղոսը, եւ Մամիկոնեանները ճննացի, այսինքն մոնկոլ կը հաւատէ մեր յաւանդութիւնը) խիտ հաւանական է որ Մամիկոնեանը այդ երկրորդ խանին նշանը առին Տարօնի մէջ Սէկունիններուն կալուածներուն հետ. որոնց տեղը զբաւեցին Արդ, Էթէ Տարօնի

հին նախարարական ցեղը (որպէս էր Սէկունեոցը) իրեն նշան ունէր երկրորդին արծիւը, ապէ կ'ընայ հետեւի թէ Տարօն, ինչպէս իր արեւմտեան զբացի զատուը Անձիտ, Ծոփք Շահունեաց, նոյն Հաստեան ազգեցութիւնը կրած էր, Էթէ չըսենք՝ ունէր նոյն Հաստեան ժողովուրդը :

Գ. ՓԱՌՆԱԿ

(Շարունակելի)

ՊԱՏՄԱՐԹԻԻՆ ՅԱՐՄԱՆԻ ԱՍՄԱՆԻ.

ՀՐԱՍԱՐԱԿԵՑ

ՖՐԵՏՏԵՐԻՔ ՄԱԿԼԷՐ

Կամ եղև Յարման Վանկան կրանէ ի քաղաքին
եւ խնդրէր ի հօրին խրանկերն զոր ինքն կամէր.
եւ քաղաքին ասաց որդուն՝ Իմ ասցալոյն Յարման,
առ զինչ ուզես. ես ալ քեզ հետ զա՛ւթ քե
ուզես զիս արտալ :

Հասաւ նորա ճանապարհ ինրասան զընալ.
Ասաց թաղաւորին զինչ պէտք է իւր տալ.
Գիտաց հայրն նորա թէ ուզէ շատ մալ.
Եւ կամ զօրօք հեծել հետ իւրենն երթալ :

Ասէ հայրն իւր որդին Յարմանի Ասման.
Գնա՛ր բա՛ց գո ձեռքդ (1) զիմ խաղիւնան.
Ոսկի, արծաթ եւ մարգարիտ պատուական,
Բարձիւր ի հետ քեզ տա՛ր որչափ ի պէտք կան :

Հեծել որչափ ուզես ամենքն քոյ է,
Բազում քաջ պահւաւան թէ հեծելովոր է,
Եթէ իշխան եւ խիտ սիրուն նայալ է
Եւ զիս ալ թէ ուզես սիրտս յօթար է :

Պիտիկ ինչ իմաստուն խելօք եւ խելար,
Պիտի ոտիւքն արագ լեղուօքն ճարտար.
Պիտի սրտովն առիւծ եւ սիրովն եղբար,
Պիտի լուծվին շաքար ու զաւրին զերթ քար :

(1) Զեռադրին մէջ՝ զընայ... ձեռք քեզ :

HISTOIRE DE PHARMAN ASMAN

TEXTE ARMÉNIEN

PUBLIÉE & TRADUIT

PAR

FRÉDÉRIC MACLER

III

Le jeune Pharman désira sortir de la ville. Il demandait à son père ses camarades qu'il voulait pour compagnons de voyage). Le roi dit à son fils: Lumière de mes yeux, ô Pharman, prends ce que tu veux, je viendrai moi-même avec toi si tu le veux bien.

[Le temps] arriva pour lui de se rendre dans le Xorasan; il dit au roi ce qu'il fallait lui donner. Son père apprit qu'il voulait beaucoup de biens, et des cavaliers pour l'accompagner.

(fol. 50) Le père dit à son fils Pharman Asman: Va, ouvre de ta main mon trésor; prends et emporte avec toi de l'or, des perles et des pierres précieuses tant que tu voudras.

Des cavaliers, tant que tu voudras, beaucoup de braves athlètes et des cavaliers, des princes et des grands personnages très aimables, et moi-même, si tu veux, je suis à ta disposition.

— Il me faut un sage avisé et savant; il me faut (un homme) ayant les pieds agiles et la langue habile; il me faut (un homme) lion par le cœur et frère par l'amour; il me faut (un homme) doux comme le sucre et dur comme le roc.